

De 'Zumpe'; een natuurmonument als buur

Broekbos in de 'Zumpe'; een verlaten hakhoutcultuur.

DE WAARDE VAN DE 'ZUMPE'

1. De Natuur

Het grootste deel van de 'Zumpe' hoort tot het in Nederland steeds zeldzamer wordende broekbos op veen (broek duidt op natte, vochtige gronden). In een broekbos is de grondwaterstand hoog; de bomen en planten hebben het hele jaar 'natte voeten'. Het feit dat dit broekbos op veen groeit, dat tijdens de laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden) is gevormd, maakt het gebied nog waardevoller. Behalve Elzen- en Wilgenbroekbos vinden we in de 'Zumpe' ook eikenbos, vochtig grasland, een beek en plassen en sloten.

De 'Zumpe' kennen we bijna allemaal. Het is een natuurgebied vlak bij Doetinchem, dat bestaat uit bos en moeras; de rivier de Rijn heeft hier vroeger gestroomd.

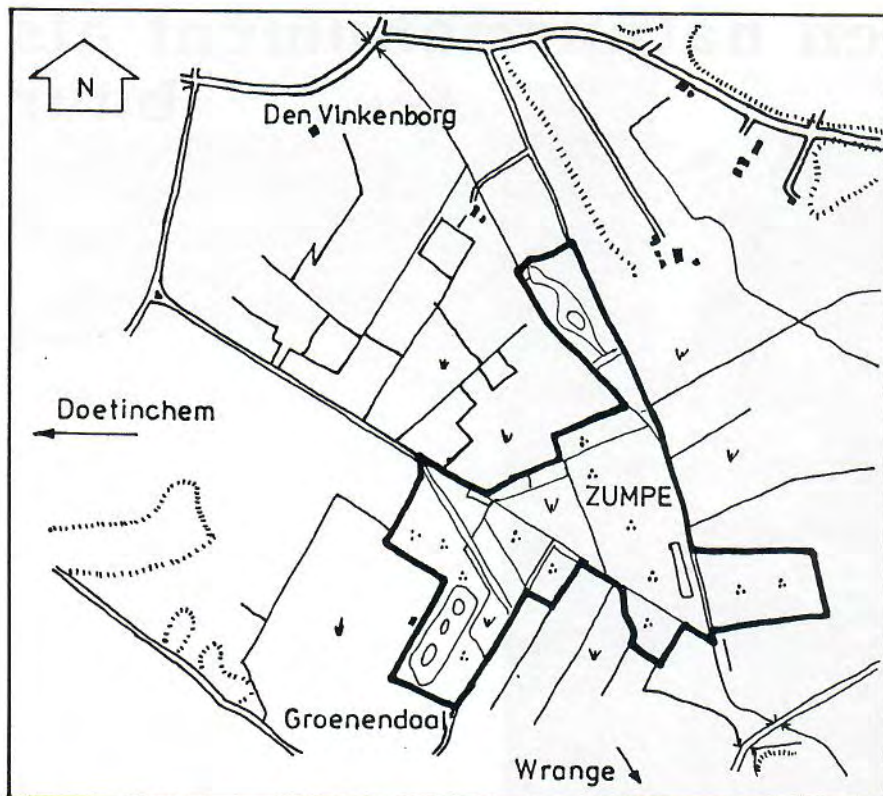
In het voorjaar kunnen we een groot aantal soorten vogels horen zingen en in de zomer gonst het van de insecten.

De 'Zumpe' is een natuurgebied dat bewaard moet blijven. Hiervoor is echter de hulp van de eigenaren en de omwonenden nodig.

Door de aanwezigheid van een z.g. 'kwelvenster' (waar door het grondwater in de 'Zumpe' naar boven wordt gestuwd) en het broekbos op veen is de variatie van de planten- en dierenwereld groot, zeker gezien de relatief kleine oppervlakte.

In de 'Zumpe' groeien 331 soorten planten, 51 soorten mossen en levermossen en 132 soorten paddestoelen en zwammen.

Verder zijn 53 broedvogelsoorten en 23 niet broedende vogelsoorten geteld; er komen 26 soorten dagvlinders voor en 126 soorten nachtvlinders, 15 libellesoorten en 44 waterdieren (insecten, slakken e.d.). Aan deze opsomming kunnen nog vele diergroepen worden toegevoegd waarvan de aantallen niet bekend zijn, zoals kikkers, padden en de

Kaartje waarin de 'Zumpe' dik omlind is. In het zuiden ligt de Wrange (rivierduinen). In het westen de bebouwde kom van Doetinchem.

De bloeiaar van de Stijve zegge, een plant die als grote pollen in het broekbos van de 'Zumpe' groeit.

overige insecten. Door de aanwezigheid van kwel zijn in de 'Zumpe' typische kwelplanten te vinden: o.a. Waterviolier, Holpijp, Sterrekroos, Bosbies, fonteinkruiden en Watteranonkel. Ook sommige soorten waterkevers komen juist door de aanwezigheid van kwel in de 'Zumpe' voor.

2. Het landschap

Een kleinschalig landschap met een gevarieerde natuur in de vorm van bos, grasland, plassen enz. heeft een hoge landschapelijke belevingswaarde, zowel voor de planten en dieren als voor mensen. Zo'n natuurgebied heeft een rustgevende invloed.

Omdat tegenwoordig al zoveel natuur verloren gaat, is het heel belangrijk elk stukje dat er nog is te bewaren.

3. De bodem

De bodem van de 'Zumpe' bestaat uit veen, droge en vochtige leem en uit zandgrond. Op deze grondsoorten groeien de daarvoor typische plantesoorten.

Ook op de overgang van vochtige of natte bodem naar droge bodem of van voedselrijke bodem naar voedselarme bodem groeien zeldzame planten.

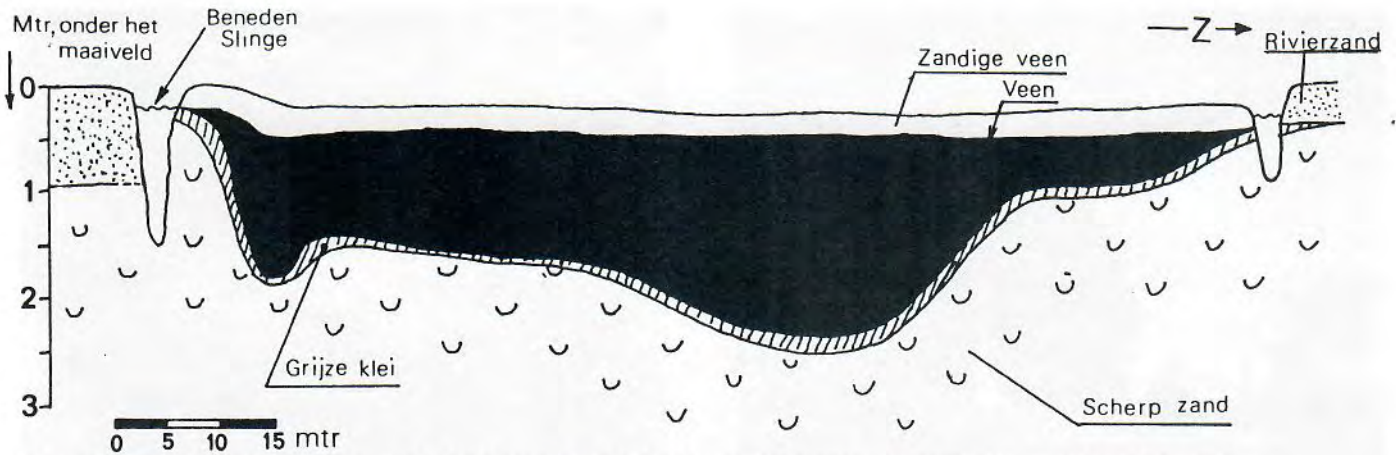
Onderzoek

Om de 'Zumpe' zo te beheren dat de waarde zoals die nu is behouden blijft, zal er enig onderzoek gedaan moeten worden. In het verleden zijn in het gebied veranderingen aangebracht die zo'n onderzoek noodzakelijk maken. Dit onderzoek zal zich vooral toe moeten spitsen op de grondwaterstromingen in de 'Zumpe'. In de jaren zestig zijn in de afwatering van het gebied veranderingen aangebracht die een verlaging van de grondwaterstand hebben veroorzaakt. Dit vormt een ernstige bedreiging voor dit natuurgebied. Door het nemen van bepaalde maatregelen kan een verdere grondwaterstands daling worden voorkomen.

Voordat zulke maatregelen worden uitgevoerd is een z.g. hydrologisch onderzoek nodig. Hierbij wordt o.a. vastgesteld waar kwel optreedt, welke gebieden op de 'Zumpe' afwateren en wat de chemische samenstelling van het kwel- en afvoerwater is.

Plannen

Voor het beheer van het K.N.N.V.-gedeelte van de 'Zumpe' is op verzoek van deze eigenaar een beheersplan opgesteld. Dit plan beschrijft voornamelijk het herstel van het Elzenbroekbos en het maaien van het gras-

Een doorsnede van de 'Zumpe'. Door boringen en peilen is de dikte van de aanwezige veenlaag bepaald en ingetekend (zwart). Duidelijk is in de ondergrond de vorm van een rivierbedding te herkennen met een glooiende oever in het zuiden en een steile oever in het noorden.

land. Het is de bedoeling de overige eigenaren te verzoeken ook een dergelijk beheer uit te voeren, waarvoor vergoedingen worden toegekend.

Door een brochure en een voorlichtingsavond werd het belang van het behoud van dit bijzondere natuurgebied nog eens onderstreept. De eigenaren kunnen op vrijwillige basis een belangrijke bijdrage leveren aan de instandhouding en de ontwikkeling van dit unieke stukje natuur in onze streek.

Aanwijzing als Beschermd Natuurmonument

Als kroon op het werk van de mensen die ervoor hebben gezorgd dat de 'Zumpe' een belangrijk natuurgebied is gebleven, is het

de bedoeling dit gebied aan te wijzen als Beschermd Natuurmonument.

Deze nationale erkenning van de 'Zumpe' als waardevol natuurgebied biedt tevens de mogelijkheid financiële steun te ontvangen voor het beheer, het herstel en de ontwikkeling van de natuurwaarden.

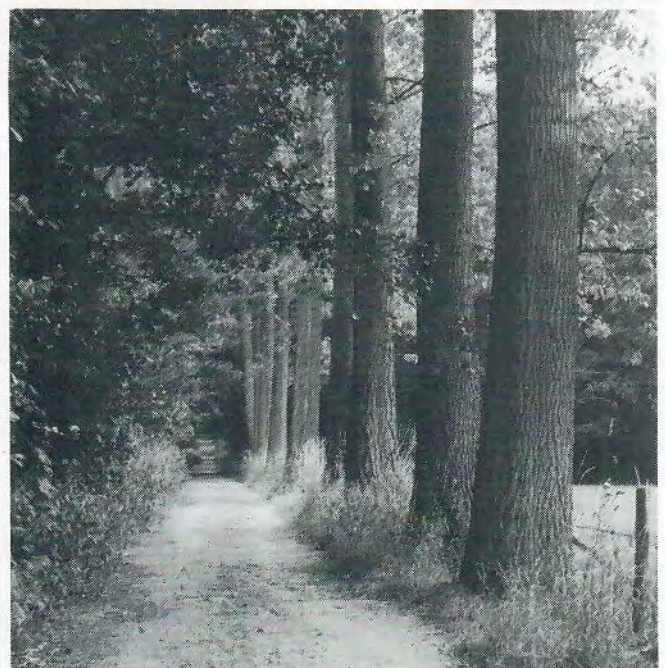
Eigenaren en beheerders van aanliggende percelen wordt financiële steun aangeboden voor werkzaamheden die ze redelijkerwijs zelf niet kunnen uitvoeren en die in het belang zijn van het behoud van dit natuurmonument.

De medewerking van de eigenaren en beheerders is uiteraard geheel vrijwillig.

De beheersovereenkomsten worden volgens de 'Natuurbeschermingswet' voor een periode van drie jaar afgesloten, waarna voortzetting kan worden overwogen.

Ruigtekruidenvegetatie onder Populierenbos. Ook al lijken ruigten niet interessant, toch zijn er vele soorten insecten te vinden. (foto N.M.F.-Vorden)

De ingang van de 'Zumpe'; de Vossenstraat. (foto N.M.F.-Vorden)

Een afwateringssloot in de 'Zumpe' met Waterviolier, Dotterbloem e.a. (foto's Gerald Luikink).

Waterviolier, een typische plant die kwel aantoont.

Verslag van de informatieavond over 'De Zumpe' in Doetinchem

Op 20 januari 1988 is in restaurant 'Boszicht' in Doetinchem een informatieavond gehouden over de aanwijzing van de 'Zumpe' als Beschermd Natuurmonument.

De gemeente Doetinchem heeft bij de Minister van Landbouw en Visserij het voorstel ingediend de 'Zumpe' aan te wijzen als Beschermd Natuurmonument.

Wethouder Tomesen opende de avond en heette de plm. 40 aanwezigen welkom.

Hij stelde dat de waarde van het natuurgebied de 'Zumpe' in de afgelopen jaren ook door de gemeente Doetinchem is onderkend. Van de bouwplannen bij Groenendaal heeft de gemeente inmiddels afgezien; erkenning van de waarde van dit natuurgebied en het behoud van dit gebied liggen hieraan ten grondslag.

De Heer J. Hulshof van Natuur, Milieu en Faunabeheer (N.M.F.) in Vorden ging in op de waarden van het terrein en ondersteunde

zijn verhaal met een aantal dia's en een informatiebord.

Het aan de oppervlakte komen van mineraalrijk voedselarm kwelwater heeft geleid tot de aanwezigheid van verschillende overgangssituaties met de daarvoor kenmerkende planten en dieren.

Mr. H. Ponten, Consulent N.M.F. Arnhem, lichtte de Natuurbeschermingswet toe.

Deze wet biedt mogelijkheden om natuurgebieden te beschermen.

De Minister van Landbouw en Visserij kan beslissen om terreinen en water, die van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon of om hun natuurwetenschappelijke betekenis, aan te wijzen als Beschermd Natuurmonument. Deze aanwijzing wordt voorafgegaan door een jaar van overweging, waarin ieder de gelegenheid wordt gegeven tot het kenbaar maken van 'gevoelens' omtrent deze beslissing. Indien er geen onoverkomelijke problemen zijn, zal de Minister een jaar na aanvang van de overweging tot het aanwijzen van het gebied als Beschermd Natuurmonument overgaan.

Met nadruk wordt er op gewezen, dat het hui-

Broekbos in de 'Zumpe' rondom een stukje open water (gedeelte van de K.N.N.V.) vóórdát bomen werden gekapt. Deze plas (trilveen) is begroeid met grote zeggen, Lisdodde, Slangewortel, Wateraardbei, Gele lis e.d. De plantengroei werd gedeeltelijk beperkt door de schaduwwerking van de elzen.

Dezelfde plaats direct ná de kap in de winter. Een deel van de elzen is gekapt. Ook zijn wilgen die in de plas groeien afgezet. Op deze foto zijn goed de contouren van de plas te zien. Het is vermoedelijk een vroeger petgat; een plaats waar turf werd gewonnen en die onder water is komen te staan.

Nogmaals dezelfde plaats in het voorjaar ná de kap. Van de ingreep is al niet veel meer te zien. Op de opengekapte delen groeit in sloten nu veel Waterviolier. Op de voorgrond lopen de elzen al weer uit. Ook is te zien dat de schaduw nu niet veel verder komt dan het rabat (opgeworpen wal) die om de plas ligt. (foto's Gerald Luikink)

dige gebruik van gronden binnen een Beschermd Natuurmonument zonder meer kan worden voortgezet.

In het kader van de Natuurbeschermingswet is het mogelijk op vrijwillige basis een beheersplan overeen te komen; een overeenkomst tussen de Minister en de eigenaar/gebruiker van de gronden. Kosten of lasten die aan deze overeenkomst zijn verbonden, en waarvan het niet redelijk is dat deze geheel of gedeeltelijk voor rekening van de eigenaar/gebruiker komen, kunnen op verzoek door de Minister geheel of gedeeltelijk worden vergoed.

Drs. E. Schellekens gaf uitleg over het gewenste beheer van met name het natuurreservaat van de Koninklijke Ned. Natuurhistorische Vereniging (K.N.N.V.).

Hij zei dat de aanwezige waarde van het gebied zo goed mogelijk behouden moet blijven en dat de aanwezige situaties zo optimaal mogelijk moeten worden benut. De waterhuishouding zal bij het beheer centraal moeten staan. De kleinschaligheid van de beheersmaatregelen zal centraal staan.

Het gedeelte van de K.N.N.V. zal als hakhout worden beheerd en het grasland wordt gehooïd. Ook zal in sommige gedeelten geen actief beheer worden uitgevoerd; deze stukken worden aan de natuur overgelaten.

Bij de rondvraag kwamen diverse vragen naar voren:

Worden beheersmaatregelen die schade opleveren voor de gebruikers van de aanliggende percelen vergoed?

In de aanwijzingsbeschikking zal worden vastgesteld hoe de huidige situatie is. Mocht het wenselijk zijn van dit beheer af te wijken, zal dit altijd in overleg gaan met de eigenaren. Kan men niet zonder meer tot overeenstemming komen, zal de beheerswijziging niet worden uitgevoerd of zal er een schadevergoedingsregeling worden getroffen.

Wat zijn de gevolgen van de aanwijzing voor b.v. intensivering van de landbouw in de omgeving, het aanleggen van verlichting op het aangrenzende voetbalveld of het versterken van de geluidsinstallatie op het zwembad?

Ook in dit geval zal worden uitgegaan van de huidige situatie. Indien veranderingen in het beheer van percelen in de omgeving met zekerheid de waarde van de 'Zumpe' aantasten, zijn deze veranderingen verboden. Meestal zullen het echter veranderingen zijn die ook nu al, b.v. in het kader van een bestemmingsplan verboden zijn. Beheersveranderingen die niet schadelijk voor de 'Zumpe' zijn, kunnen na overleg in het kader van een vergunning of een andere regeling worden toegestaan.

Is het mogelijk vergoeding te vragen voor kosten i.v.m. het gewenste beheer die niet door de eigenaar/gebruiker kunnen worden betaald?

Het belangrijkste aspect van de toepassing van de Natuurbeschermingswet is het actief toevoegen van vergoedingsmogelijkheden voor het beheer. Indien tussen de Minister en de eigenaar/gebruiker een beheersplan wordt overeengekomen, kunnen hierin vergoedingen voor het overeengekomen beheer worden opgenomen.

Tenslotte werd gevraagd waarom de gemeente bij de Minister van Landbouw en Visserij het voorstel tot aanwijzing van de 'Zumpe' als Beschermd Natuurmonument heeft ingediend.

De gemeente Doetinchem heeft destijds afgezien van een bouwplan in het gebied Groenendaal. Erkenning van de waarde van de 'Zumpe' en het behoud van dit gebied lagen hieraan ten grondslag. Een goede waarborg voor het behoud van dit gebied voor de toekomst is de wettelijke bescherming door middel van een aanwijzing van dit gebied tot Beschermd Natuurmonument.

De Redactie

Bron: verslag informatieavond de 'Zumpe' d.d. 18.2.1988 (Drs. E. Schellekens), Natuur, Milieu en Faunabeheer in de provincie Gelderland Rozenaalsestraat 64, 6800 ED Arnhem.

Intussen is de 'Zumpe' aangewezen als Beschermd Natuurmonument. Gedurende één jaar kan iedereen hierop reageren.

Enkele weitjes, ingesloten door broekbos langs de Vossenstraat richting Doetinchem (foto N.M.F.-Vorden).

Zusammenfassung

'De Zumpe', ein Naturdenkmal als Nachbar.

'De Zumpe' ist ein Naturgebiet mit Sumpfwald und Grasland in der Nähe von Doetinchem.

Die Anwesenheit besonderer biologischer und geologischer Werte haben dazu geführt, dass das Gebiet zum Naturschutzgebiet erklärt wurde.

Hierdurch werden nicht nur die Flora und Fauna, aber auch die Ursache der grossen Verschiedenheit derselben geschützt, nämlich die Quellsituationen und die Übergänge von nährstoffarm nach nährstoffreich und von trocken nach nass.

In diesem Artikel, dessen Text auch als Aufklärungsbrochüre veröffentlicht worden ist, werden die Werte und Pläne erläutert.

Als Ergänzung darauf wird eine Aufzählung gegeben von allen Veröffentlichungen über 'de Zumpe' und schliesslich ein kurzer Bericht über den veranstalteten Informationsabend.

Literatuur over 'De Zumpe'

- Anema, W. & J.G.F. Frentrop, 1977. Een afdeling met een eigen natuurterrein. *Natura*, 74 (7).
- Brenkman, W.F. & M. Kempe, 1986. Beheersvisie de 'Zumpe'. N.M.F., Arnhem.
- Dumont, M.J., A. Ebregt, J.M.F. Farjon & H.C.N. Van Der Putten, 1982. Een landschapsekologische effectstudie van bebouwing in Groenendaal, Gem. Doetinchem. *S.T.L.*, 9:1-114.
- Elfrink, J.G., niet gepubl. De dag- en nachtvlin-

- ders in de Zumpe tussen 1972 en 1982. Terborg. Giesen, Th.G. & R. Kwak, 1977. Broedvogelinventarisatie Zompe, 1976. Nijmegen, 87 pp.
- Giesen, Th.G. & R. Kwak, 1978. Populierenbos in de Zumpe. *De Populier*, 15(3): 67-68.
- Giesen, Th.G. & M.H.J. Geurts, 1979. Libellen in de Zumpe. *Natura*, 76(869): 222-225.
- Giesen, Th.G., 1980. De geologische geschiedenis van de Zumpe. *Natura*, 78(885): 62-67.
- Giesen, Th.G., 1982. De geologische geschiedenis van de Zumpe. *Kronijck*, 6(23): 8-12.
- Giesen, Th.G. & M.H.J. Geurts, 1983. Een dagvlinderpopulatie (*Rhopalocera*) in de Zumpe en op enkele andere plaatsen. *Nieuwsbrief Dagvlinderproject*, 6: I.1-I.9.
- Giesen, Th.G., 1984. De natuurwetenschappelijke waarde van de Zumpe, voor en na een grondwaterspiegeldaling. *Staatsbosbeheer/Biologische Projecten*, Arnhem. 23 pp.
- Giesen, Th.G. & M.H.J. Geurts, 1987. Het Landkaarin de 'Zumpe'. *Vlinders*, 2(2):12-14.
- Giesen, Th.G., 1986. De natuurwetenschappelijke waarde van de 'Zumpe', voor en na een grondwaterstanddaling. *Synopsis. Nat. Landsch. Achterhoek & Liemers*, 1(1):60-63.
- Grontmij, 1966. Bodemkundig rapport 'Plan Groenendaal, Doetinchem'.
- Heidemij, 1974. *Bestek Zompesloot*. Arnhem.
- Janssen, A., 1981. Waarom bij de 'Zumpe' een woonwijk dumpt? *N.J.N.*, Doetinchem.
- Mycologische Ver., 1982. *Paddestoelen in de 'Zumpe' Excursieverslag*.
- N.M.F., Arnhem, 1988. 'De Zumpe' een natuurmonument als buur. *Informatiebrochure*.
- N.M.F., Arnhem, 1988. *Beheersplan 'De Zumpe', deelgebied KNNV*.
- Schans, R. Van Der & J.J. Vleeshouwer, 1956. *De bodemgesteldheid van de gemeente Doetinchem*. Stiboka, Wageningen.
- Sollman, Ph., 1083. *Excursierapport van een inventarisatie van de blad- en levermossen, lichenen en Myxomyceten in de Zumpe*. *IVON*, 40.27.
- Zumpe-Archief*. K.N.N.V., afd. Doetinchem.